

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ВІДВІДУВАННЯ НПМ ДИТЯЧИХ БУДИНКІВ І ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ ДЛЯ ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Розроблено у співпраці з Офісом
Уповноваженого Верховної Ради
України з прав людини

Проект Ради Європи
«Підтримка впровадження
європейських стандартів захисту
прав людини в Україні»

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Методичні рекомендації укладені Анастасією Ключою.

Ця публікація розроблена за фінансової підтримки Ради Європи. Погляди, викладені в цьому документі, є відповідальністю його автора і можуть не співпадати з офіційною політикою Ради Європи.

Дозволяється відтворення уривків публікації (до 500 слів) за умови некомерційного використання, збереження цілісності тексту, контексту та надання повної інформації, що не повинна жодним чином вводити читача в оману щодо характеру, обсягу чи змісту тексту. Необхідно обов'язково зазначати джерело тексту:

«© Рада Європи, рік видання».

Усі інші запити щодо відтворення або перекладу цієї публікації або будь-якої її частини повинні адресуватися Директорату комунікацій Ради Європи (F-67075 Strasbourg Cedex або publishing@coe.int).

Уся інша кореспонденція щодо цієї публікації повинна направлятися до Головного Директорату з прав людини та верховенства права.

Верстка, дизайн обкладинки:
«K.I.C.»

Council of Europe Publishing
F-67075 Strasbourg Cedex
(<http://book.coe.int>)

© Рада Європи, 2024

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**щодо проведення відвідування НПМ
дитячих будинків і загальноосвітніх
шкіл-інтернатів для дітей-сиріт
та дітей, позбавлених батьківського
піклування**

Зміст

Список абревіатур і скорочень.....	4
Розділ I. Опис місця несвободи.....	5
Розділ II. Стандарти забезпечення прав вихованців	8
2.1. Право на захист від катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання	8
2.2. Право на життя та безпеку.....	9
2.3. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу	14
2.4. Право на свободу та особисту недоторканність.....	15
2.5. Права дітей з інвалідністю та маломобільних груп населення	16
2.6. Право на достатній життєвий рівень, що включає достатнє харчування, одяг, житло.....	18
2.7. Право на повагу до приватного та сімейного життя	20
2.8. Право на ефективні засоби юридичного захисту	21
2.9. Право на освіту	23
2.10. Право на захист від примусової праці	24
2.11. Право на вільний і всебічний розвиток своєї особистості	25
Розділ III. Організація проведення відвідування.....	26
3.1. Початок відвідування.....	26
3.2. Спілкування з керівником закладу	29
3.3. Огляд місця несвободи	30
3.4. Спілкування з вихованцями.....	32
3.5. Аналіз документації	36
3.6. Підбиття підсумків за участю керівництва закладу.....	38
Додатки.....	39
Додаток I. Орієнтовний маршрут руху групи НПМ під час здійснення відвідування	39
Додаток II. Анкета фіксації результатів відвідування НПМ дитячих будинків і загальноосвітніх шкіл-інтернатів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.....	40
Додаток III. Анкета для спілкування з вихованцями	48
Додаток IV. Алгоритм дій у разі виявлення ознак неналежного поводження...	50
Додаток V. Рекомендації щодо заповнення звіту.....	52
Додаток VI. Анкета щодо виявлення застосування до вихованців насильства.	54
Додаток VII. Нормативно-правові акти, які регулюють діяльність місця несвободи	56

СПИСОК АБРЕВІАТУР І СКОРОЧЕНЬ

ДБ — дитячий будинок

ДБН — державні будівельні норми

ДСанПін — Державні санітарні норми та правила «Гігієнічні вимоги до улаштування, утримання і режиму спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, та навчально-реабілітаційних центрів»

ЗОЗ — заклад охорони здоров'я

ІПР — індивідуальна програма реабілітації осіб з інвалідністю

Інтернатні заклади — дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, усіх типів і форм власності

ІРЦ — інклюзивно-ресурсний центр

КМУ — Кабінет Міністрів України

ЛКК — лікувально-консультативна комісія

МВС України — Міністерство внутрішніх справ України

МОЗ України — Міністерство охорони здоров'я України

МОН України — Міністерство освіти і науки України

Нацстратегія — Національна стратегія реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки

ООН — Організація Об'єднаних Націй

СПП — споруди подвійного призначення

Розділ I

ОПИС МІСЦЯ НЕСВОБОДИ

Дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, усіх типів і форм власності (далі — інтернатні заклади) — навчальні заклади, що забезпечують дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, умови для проживання, різнобічного розвитку, виховання, здобуття освіти, професійної орієнтації та підготовки, готують дітей до самостійного життя¹.

Згідно з **Національною стратегією реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки** (далі — Нацстратегія) відбувається процес деінституціоналізації дитячих установ.

Мета Нацстратегії — захист найкращих інтересів дитини шляхом зміни системи інституційного догляду та виховання дітей на систему, яка забезпечує догляд і виховання дитини в сімейному або наближеному до сімейного середовищі.

Зменшення кількості дітей, які цілодобово перебувають в системі інституційного догляду та виховання дітей, якщо це відповідає їхнім найкращим інтересам, відбувається шляхом реінтеграції до біологічних родин, влаштування до сімейних форм виховання або форм виховання, наближених до сімейних.

Нацстратегія передбачає 3 етапи:

I етап (2017–2018 роки) — підготовчий (аналіз існуючої мережі закладів, розроблення та прийняття нормативно-правових актів, розроблення навчальних програм для підготовки та перепідготовки фахівців тощо).

II етап (2019–2025 роки) — виконання регіональних планів, реформування закладів інституційного догляду та виховання дітей², розвитку сімейних форм виховання тощо).

¹ Наказ МОН 10.09.2012 № 995/557 «Про затвердження Положення про дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування».

² Крім спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з порушенням зору слуху, дітей зі складними порушеннями розвитку та закладів спеціалізованої освіти, зарахування до яких здійснюється за результатами конкурсного відбору

III етап (2026 рік) — комплексний аналіз ситуації в Україні (за регіонами) щодо забезпечення права дитини на виховання в сім'ї.

Інтернатні заклади створюються для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у яких вони перебувають від трьох років до здобуття базової чи повної загальної середньої освіти, а в разі необхідності — до повноліття.

При цьому діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, знаходяться на повному державному утриманні за рахунок коштів відповідних бюджетів та інших, не заборонених законодавством, джерел фінансування.

Дитячий будинок — навчальний заклад, який забезпечує розвиток, виховання, навчання та соціальну адаптацію дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дошкільного та шкільного віку.

Загальноосвітня школа-інтернат — навчальний заклад, що забезпечує виховання, навчання та соціальну адаптацію дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Головними завданнями інтернатних закладів є:

- ▶ забезпечення для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, умов проживання, навчання, виховання та розвитку, наближених до сімейних;
- ▶ забезпечення соціального захисту, медико-психолого-педагогічної реабілітації та соціальної адаптації вихованців з урахуванням стану здоров'я, індивідуальних особливостей психофізичного розвитку вихованців;
- ▶ забезпечення захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, на належні умови проживання, виховання, здобуття певного рівня освіти, професійної орієнтації, соціальної адаптації та підготовки їх до самостійного життя та праці;
- ▶ формування правової культури, загальнолюдських цінностей;
- ▶ створення умов для збереження та підтримки родинних зв'язків, а також сприяння влаштуванню дітей у різні форми сімейного виховання.

Учні (вихованці) інтернатних закладів можуть відвідувати позашкільні навчально-виховні заклади, будинки дитячої творчості, станції юних техніків тощо.

В інтернатні заклади приймаються:

- ▶ Діти-сироти
- ▶ Діти, позбавленні батьківського піклування
- ▶ Діти, розлучені із сім'єю;³

Не приймаються до інтернатних закладів діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, влаштовані у сімейні форми виховання (опіка, піклування, прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу).

Діти, члени однієї сім'ї (брати і сестри), направляються в один інтернатний заклад, за винятком, коли за медичними показниками їх виховання має здійснюватись окремо⁴.

---

³ Відповідно до [Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту»](#).

⁴ Наказ МОН 10.09.2012 № 995/557 «Про затвердження Положення про дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування».

Розділ II

СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ВИХОВАНЦІВ

2.1. Право на захист від катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання

Стаття 3 Європейської конвенції з прав людини визначає, що нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню. Це саме визначають **стаття 28 Конституції України і стаття 2 Конвенція проти катувань⁵ і стаття 10 Закону України «Про охорону дитинства».**

Стаття 37 Конвенції ООН про права дитини зазначає:

Держави-учасниці забезпечують, щоб:

- а) жодна дитина не піддавалась катуванням та іншим жорстоким, нелюдським або принижуючим гідність видам поводження чи покарання.

Вихованці інтернатних закладів не мають піддаватися будь-якому виду насильства (фізичному, сексуальному, психологічному, економічному), булінгу та іншим видам неналежного поводження.

Ознаками порушень цього права в інтернатних закладах можуть бути:

- ▶ побиття;
- ▶ моральне знуцання або приниження (цькування);
- ▶ залишення без їжі та води;
- ▶ неправомірні обмеження (заборона виходити за межі установи);
- ▶ булінг, застосування прізвиськ і таврування, використання дискримінаційної термінології стосовно осіб з інвалідністю;
- ▶ застосування покарань, що принижують гідність, тощо.

Перелік ознак не є вичерпним.

⁵ Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

2.2. Право на життя та безпеку

Наявність укриття (захисних споруд цивільного захисту, підвалів або інших приміщень, придатних для укриття осіб та персоналу і безпечного перебування в них)

Вимоги щодо створення, утримання, експлуатації та ведення обліку захисних споруд встановлено **Кодексом цивільного захисту України, Порядком створення, утримання фонду захисних споруд цивільного захисту та ведення його обліку**⁶, наказом МВС від 09.07.2018 № 579 «**Про затвердження вимог з питань використання та обліку фонду захисних споруд цивільного захисту**».

[ДБН В.2.2–5:2023 «Захисні споруди цивільного захисту»](#) визначають нормативні площі укриття на одну людину в закладах освіти⁷.

Місця розташування укриттів повинні позначатися за допомогою табличок (написів) та покажчиків руху до них. У нічний час таблички позначення захисної споруди і входи мають бути освітлені або дубльовані світловими покажчиками⁸.

Споруди, їх комунікації, інженерні мережі, інженерне та спеціальне обладнання, системи життєзабезпечення мають утримуватися в належному технічному стані.

Входи до захисних споруд мають забезпечувати вільний доступ усередину їх приміщень, можливість користування ними особами з інвалідністю і мати достатню (нормативну) пропускну спроможність.

Підходи до зовнішніх дверей, двері та сходові марші мають утримуватися у справному стані, очищуватися від бруду і сміття, а в зимовий час — від снігу і льоду. Захарашення входів не допускається.

У разі відсутності на входах пандусів для забезпечення вільного користування сховищами особами з інвалідністю, входи додатково обладнуються дерев'яними або металевими трапами⁹.

⁶ Затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 10 березня 2017 р. № 138.

⁷ ДБН В.2.2–5:2023 «Захисні споруди цивільного захисту» від 01 листопада 2023.

⁸ Лист МОН від 11.07.2022 № 1/7707–22 «Про підготовку закладів освіти до нового навчального року та опалювального сезону в умовах воєнного стану». Інструктивно-методичні матеріали щодо порядку підготовки закладу освіти до нового навчального року та опалювального сезону з питань цивільного захисту, охорони праці та безпеки життєдіяльності.

Рекомендується в захисних спорудах і спорудах подвійного призначення (далі — СПП) основне приміщення для укриття поділяти на окремі приміщення/блоки⁹:

- ▶ закладів загальної середньої освіти: для учасників освітнього процесу 1–2 класів; 3–4 класів; 5–9 класів; 10–12 класів (допускається об'єднання приміщень / блоків для учасників освітнього процесу 1–4 класів та 5–12 класів).

У захисних спорудах і СПП спеціальних закладів загальної середньої освіти, площа на одного вихованця та учня визначається завданням на проектування з урахуванням особливостей організації освітнього процесу для дітей з порушеннями слуху, зору, мовлення, поведінки, опорно-рухового апарату, інтелектуального розвитку чи затримки психічного розвитку, але не менше ніж норми мінімальних площ¹⁰.

Рекомендується до складу основних приміщень сховищ і СПП із захисними властивостями сховищ включати:

- ▶ приміщення медичного пункту (для сховищ та СПП із захисними властивостями сховищ місткістю до 600 осіб);
- ▶ приміщення / зони для дітей до 11 років (у разі потреби з батьками);
- ▶ приміщення / зони для годування та сповивання немовлят;
- ▶ приміщення / зона для підігріву та прийняття їжі;
- ▶ приміщення для зберігання продовольства (одне приміщення на кожні 600 осіб).

Обладнання найпростіших укриттів має забезпечувати можливість безперервного перебування в них населення впродовж не менше ніж 48 годин.

Норма мінімальної площі на одну особу в основному приміщенні для укриття в захисних спорудах і спорудах подвійного призначення¹¹:

Заклад	Мінімальна площа м ²	
	Нове будівництво	Реконструкція
заклади загальної середньої освіти, зокрема:	1,5	1,2
для учнів 1–2 класів	2,0	1,6

⁹ ДБН В.2.2–5:2023 «Захисні споруди цивільного захисту» від 01 листопада 2023.

¹⁰ ДБН В.2.2–5:2023 «Захисні споруди цивільного захисту» від 01 листопада 2023.

¹¹ Додаток Б, ДБН В.2.2–5:2023 «Захисні споруди цивільного захисту» від 01 листопада 2023.

Заклад	Мінімальна площа м ²	
	Нове будівництво	Реконструкція
для учнів 3–4 класів	1,6	1,2
для учнів 5–12 класів	1,3	1,0

Необхідно передбачити:

- ▶ туалетні приміщення для дітей: із розрахунку 1 кабінка з унітазом на 30 дітей, окремо для дівчат та хлопчиків;
- ▶ умивальники для дітей: із розрахунку 1 умивальник на 60 дітей;
- ▶ туалетні приміщення для дорослих: із розрахунку 1 кабінка з унітазом на 20 осіб (дорослих);
- ▶ універсальне санітарно-гігієнічне приміщення із зоною для душу, обладнане відповідно до вимог ДБН В.2.2–40: щонайменше одне.

В умовах реконструкції, за наявності конструктивних обмежень та за відповідним обґрунтуванням, завданням на проєктування дозволяється зменшувати кількість:

- ▶ туалетних приміщень для дітей: із розрахунку не менше ніж 1 кабінка з унітазом на 60 дітей;
- ▶ умивальники для дітей: із розрахунку не менше ніж 1 умивальник на 100 дітей;
- ▶ туалетних приміщень для дорослих: із розрахунку не менше ніж 1 кабінка з унітазом на 40 осіб,
- ▶ універсальних санітарно-гігієнічного приміщення із зоною для душу — не менше ніж одне.

Окрім того, Державна служба з надзвичайних ситуацій розробила рекомендації щодо організації укриттів в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту персоналу та дітей (учнів, студентів) закладів освіти¹².

Укриття мають відповідати таким вимогам:¹³

- ▶ розміщуватися в підвальному (підземному) приміщенні, на цокольному чи на першому поверсі (за умови забезпечення ого-

¹² <https://mon.gov.ua/ua/news/bezpeka-pid-chas-navchannya-rekomendaciyi-shodo-organizaciyi-ukritytva>.

¹³ <https://dsns.gov.ua/upload/6/2/2/0/9/6/bHq4WGC8HMHX4wGPIKG9qv4DSEgLx4uEUDgqIVGV.pdf>.

роджувальними будівельними конструкціями). Розташовуватися у складі основної будівлі закладу освіти або безпосередній близькості (до 100 м);

- ▶ не розміщуватися поруч із великими резервуарами, що містять небезпечні хімічні, легкозаймисті, горючі та вибухонебезпечні речовини, водопровідними та каналізаційними магістралями;
- ▶ забезпечені не менше ніж двома евакуаційними виходами, один з яких може бути аварійним (у разі планування укриття у споруді подвійного призначення або найпростішому укритті місткістю менше ніж 50 осіб допускається наявність одного евакуаційного виходу);
- ▶ приміщення мають рівну підлогу, придатну для встановлення місць для сидіння та лежання;
- ▶ у приміщеннях не зберігаються легкозаймисті, хімічні та радіаційно небезпечні речовини, небезпечне обладнання, що не підлягає демонтажу або не може бути демонтоване у термін до 24 годин;
- ▶ висота приміщень об'єктів, зокрема дверних отворів, становить не менше ніж 2 м (допускається не менше ніж 1,8 м, якщо це передбачено проєктною документацією), а до виступаючих частин окремих будівельних конструкцій та інженерних комунікацій (за винятком дверних отворів) — не менше ніж 1,4 м. Ширина дверних отворів становить не менше ніж 0,9 м (допускається не менше ніж 0,8 м, якщо це передбачено проєктною документацією). Перетинання дверних отворів будівельними конструкціями або інженерними комунікаціями не допускається;
- ▶ основні приміщення, призначені для укриття населення, мають примусову або природну вентиляцію;
- ▶ має бути забезпечено вільний доступ маломобільних груп населення (для закладів освіти з наявністю зазначеної категорії осіб) або є технічна можливість дообладнання в термін до 24 годин;
- ▶ об'єкт має перебувати в задовільному санітарному та протипожежному стані (відповідно до норм протипожежних і санітарних правил).

Правила пожежної безпеки¹⁴

У будівлях закладів та установ не дозволяється:

- ▶ розміщувати людей у мансардних приміщеннях, а також на поверхах (будівлях), не забезпечених **двома евакуаційними виходами**;
- ▶ **установлювати ґрати та інші незнімні сонцезахисні, декоративні та архітектурні пристрої на вікнах приміщень, де перебувають учасники навчально-виховного процесу, сходових клітках, у коридорах, холах та вестибюлях.** У разі необхідності встановлення на вікнах приміщень ґрат (кабінет інформатики, інші приміщення з обладнанням, що має матеріальну цінність), **вони повинні розкриватися, розсуватися або зніматися, під час перебування в цих приміщеннях людей ґрати мають бути відчиненими.**
- ▶ захарашувати шляхи евакуації;
- ▶ влаштовувати на шляхах евакуації пороги, виступи, турнікети, розсувні, підйомні двері та інші пристрої, що перешкоджають евакуації людей¹⁵.

У будівлях і спорудах, які мають два і більше поверхів, у разі одночасного перебування на поверсі понад 25 осіб **мають бути розроблені й розміщені на видних місцях плани (схеми) евакуації на випадок пожежі.**

У закладах та установах з цілодобовим перебуванням учнів / вихованців необхідно встановити чергування обслуговувального персоналу в нічний час без права на сон протягом зміни. Приміщення для розміщення чергових має бути забезпечене телефонним зв'язком.

Відповідальні працівники інтернатних закладів

- ▶ Черговий повинен бути забезпечений **фільтрувальними пристроями для саморятуння під час пожежі** з розрахунку на максимальну кількість дітей та окремо для обслуговувального персоналу, **комплектом ключів від дверей евакуаційних**

¹⁴ Правила пожежної безпеки регулюються наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417 «Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні», а також наказом МОН України від 15.08.2016 № 974 «Правила пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України».

¹⁵ Розділ III наказу МОН від 15.08.2016 № 974 «Правила пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України».

виходів та воріт, автомобільних в'їздів на територію закладу та установи.¹⁶

- ▶ Працівники охорони (сторожі, вахтери тощо) повинні мати інструкцію, що визначає їхні обов'язки щодо контролю за дотриманням протипожежного режиму, огляду території і приміщень, порядок дій у разі виявлення пожежі, спрацювання системи протипожежного захисту. Інструкція визначає, кого з посадових осіб мають викликати в нічний час у разі виникнення пожежі¹⁷.

План евакуації оформлюється на кожен поверх будинку, затверджується керівником закладу освіти, підписується особою, яка відповідальна за пожежну безпеку будинку. **План вивішується на видному місці**, він повинен вчасно переглядатися з урахуванням наявних умов¹⁸.

2.3. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу

Право на медичну допомогу вихованців передбачено в статті 49 Конституції України, статті 6 Закону України «Про охорону дитинства».

Медичне обслуговування учнів (вихованців) інтернатних закладів незалежно від підпорядкування, типу та форми власності забезпечується місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування і здійснюється медичними працівниками, які входять до штату цих закладів, та медичними працівниками лікувально-профілактичних закладів за територіальним принципом.

Заклади охорони здоров'я спільно з медичними працівниками інтернатного закладу двічі на рік безоплатно проводять медичні огляди всіх учнів (вихованців), у разі потреби беруть їх на диспансерний облік, здійснюють постійний медичний нагляд і своєчасне лікування¹⁹.

Вихованцям забезпечуються проходження обов'язкових щорічних медичних профілактичних оглядів і наявність обов'язкових медичних

¹⁶ Розділ II, там само.

¹⁷ Розділ II, там само.

¹⁸ Лист МОН від 11.07.2022 № 1/7707–22 «Про підготовку закладів освіти до нового навчального року та опалювального сезону в умовах воєнного стану».

¹⁹ Наказ МОН 10.09.2012 № 995/557 «Про затвердження Положення про дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування».

оглядів всіх дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб із їх числа — двічі на рік;²⁰

Медичне обслуговування учнів, що проживають у пансіонах інтернатних закладів, здійснюється відповідно до [Порядку здійснення медичного обслуговування учнів закладів загальної середньої освіти](#)²¹. Заклади охорони здоров'я спільно з медичними працівниками інтернатного закладу двічі на рік безоплатно проводять медичні огляди всіх учнів (вихованців), у разі потреби беруть їх на диспансерний облік, здійснюють постійний медичний нагляд і своєчасне лікування²².

Ознаки порушень цього права в інтернатних закладах освіти:

- ▶ не надається медична допомога дитині, що перебуває в безпечному стані;
- ▶ не проведення або формальне проведення щорічних медичних оглядів, не призначення лікування за їх результатами;
- ▶ відсутність в медичних пунктах необхідної кількості медичних препаратів для надання першої долікарської допомоги;
- ▶ наявність препаратів, термін придатності яких сплив;
- ▶ не проведення розслідувань випадків травмування вихованців;
- ▶ відсутність санітарно-просвітницької роботи з дітьми;
- ▶ відсутність контролю медичного персоналу за дотриманням санітарно-гігієнічних вимог до стану приміщень і дотриманням режиму навчання тощо.

Перелік ознак не є вичерпним.

2.4. Право на свободу та особисту недоторканність

Право на свободу та особисту недоторканність встановлено статтею 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, статтею 29 Конституції України.

²⁰ Стаття 34 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування».

²¹ Порядок проживання та утримання учнів у пансіонах закладів освіти затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 2021 р. № 31.

²² Наказ МОН 10.09.2012 № 995/557 «Про затвердження Положення про дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування».

Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, **влаштовані в сімейні форми виховання (опіка, піклування, прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу) не можуть перебувати в дитячих будинках і загальноосвітніх школах-інтернатах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, усіх типів і форм власності.**

На підставі письмової заяви осіб, які систематично беруть участь у вихованні дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, учні (вихованці) інтернатних закладів можуть виїжджати в супроводі дорослих до родичів, знайомих на святкові (вихідні) дні або під час канікул відповідно до наказу директора інтернатного закладу за погодженням із службою у справах дітей, якщо це не шкодить фізичному і психічному здоров'ю дітей²³.

2.5. Права дітей з інвалідністю та маломобільних груп населення

Згідно зі **статтею 21 Закону України** «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», навчальні заклади надають освітні послуги особам з інвалідністю нарівні з іншими громадянами, у тому числі шляхом створення належного кадрового, матеріально-технічного забезпечення та забезпечення розумного пристосування, що враховує індивідуальні потреби особи з інвалідністю.

Доступність

Підприємства, установи та організації зобов'язані створювати умови для безперешкодного доступу осіб з інвалідністю (у тому числі осіб з інвалідністю, які використовують засоби пересування та собак-поводирів) до об'єктів фізичного оточення.

Будівлі і території інтернатних закладів, а також будівлі пансіонів, які можуть бути в їхній структурі, повинні бути облаштовані відповідно до вимог **ДБН. Будинки і споруди: Заклади освіти В.2.2–3:2018 (зі зміною 1), ДБН В.2.2–40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд»**, право доступності для маломобільних груп населення регламентують норми

²³ Наказ МОН 10.09.2012 № 995/557 Про затвердження Положення про дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні».

У закладах освіти необхідно виокремлювати: контрастними рельєфними лініями — пішохідні зони в приміщенні закладу освіти; контрастними обмежувальними смугами по краю першої та останньої сходинки, які за фактурою відрізняються від інших сходинок маршру, контрастним кольором — ділянки поручня, які відповідають першій та останній сходинці маршру; рельєфним покриттям (ворсистим, гумовим тощо) на підлозі — зони підвищеної небезпеки (в їдальнях (харчоблоках), майстернях, лабораторіях).²⁴

Основний та допоміжні входи до будівлі, а також евакуаційні виходи з будівлі назовні слід обладнувати **пандусом з уклоном не більше ніж 1:12 або 8 % (1:10 або 10 % при перепаді рівнів підлоги до 0,2 м)**²⁵, а у разі необхідності влаштовують також і сходи з уклоном 1:3. Ширина у просвіті вхідного тамбуру має бути не менше ніж 2,2 м, вхідних дверей — не менше ніж 1,2 м.

Ширина прорізів у стіні для вільного проїзду крісла колісного має бути не менше ніж 1,2 м.

Для забезпечення доступності будівлі слід обладнувати ліфтами, які розраховують на перевезення крісел колісних для переміщення осіб з інвалідністю та осіб з особливими освітніми потребами. Замість ліфтів допускається улаштування піднімальних платформ, що переміщуються вертикально, похило або вздовж сходового маршру.

У просторі перед сходами необхідно передбачити попереджувальне маркування рельєфним або іншоструктурним покриттям.

У туалетах для учнів одну з кабін слід передбачити універсальною для осіб з особливими освітніми потребами (інвалідністю) розміром не менше ніж: ширина — 1,65 м, довжина — 1,8 м. В універсальній кабіні, крім унітаза, передбачають умивальник, що обладнаний краном важільного типу, поручні на стінах і кронштейни на стіні біля унітаза на висоті 0,7–0,9 м; кабіна повинна обладнуватися системою сигналізації, ручки дверей та замки мають бути важільного типу, а також з можливістю відчинення замкнених дверей ззовні²⁶.

²⁴ Наказ МОЗ від 25.09.2020 № 2205 «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти».

²⁵ ДБН В.2.2–40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд».

²⁶ ДБН. Будинки і споруди: Заклади освіти В.2.2–3:2018.

Кожна дитина з інвалідністю має право на реабілітацію відповідно до **Закону України «Про реабілітації у сфері охорони здоров'я»** і постанови КМУ **«Про затвердження Порядку здійснення реабілітаційних заходів» від 19.01.2022 №31**.

Реабілітація розпочинається з проведення реабілітаційного обстеження, визначення наявності або ризику виникнення обмеження повсякденного функціонування, кількісної їх оцінки та створення індивідуального реабілітаційного плану.

Фахівець з реабілітації зобов'язаний надати особі, якій надається реабілітаційна допомога, її законному представникові в доступній формі інформацію про стан її здоров'я, наявні обмеження повсякденного функціонування та іншу інформацію, на підставі якої складається індивідуальний реабілітаційний план²⁷.

Індивідуальний реабілітаційний план — документ, що розроблений мультидисциплінарною реабілітаційною командою на підставі результатів реабілітаційного обстеження особи з обмеженнями повсякденного функціонування (або такої, у якій можуть виникнути обмеження повсякденного функціонування), що визначає мету та завдання реабілітації та комплекс заходів, необхідних для їх досягнення.

Контроль за виконанням ІПР здійснюється не рідше одного разу на два роки і може не збігатися з датою наступного огляду дитини з інвалідністю²⁸. Тобто оновлення ІПР і медичний огляд дитини — це різні процедури.

2.6. Право на достатній життєвий рівень, що включає достатнє харчування, одяг, житло

Право на достатній життєвий рівень вихованців встановлено в статті 48 Конституції України, статті 8 Закону України «Про охорону дитинства» і забезпечується належними умовами проживання.

Пансіони (гуртожитки) в закладах освіти, що будуються, повинні відповідати вимогам:

²⁷ Ст. 22 ЗУ «Про реабілітації у сфері охорони здоров'я».

²⁸ Наказ МОЗ від 08.10.2007 N 623 «Про затвердження форм індивідуальної програми реабілітації інваліда, дитини-інваліда та порядку їх складання».

- ▶ ДБН В.2.2–3:2018 «Заклади освіти»,
- ▶ Наказу МОЗ від 25.09.2020 № 2205 «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти»,
- ▶ ДБН В.2.2–40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд».

У пансіонатах інтернатних закладів необхідно забезпечити:

- ▶ наповнюваність спальних кімнат у пансіонах для учнів 1–4 класів — 5–6 місць, для учнів 5–11(12) класів — не більше ніж 4 місця;
- ▶ площа спальних кімнат визначається з розрахунку 6 м² на 1 місце;
- ▶ житлові секції для хлопчиків та дівчаток слід проектувати ізольованими одна від одної;²⁹
- ▶ розташування ліжок повинно забезпечувати зручність підходу до них і не заважати прибиранню кімнати;
- ▶ для сну дітей забороняється використовувати двоярусні ліжка, розкладачки, розкладні ліжка, дивани.

Санітарно-гігієнічні приміщення³⁰:

- ▶ у туалетних кабінах на відстані 0,1 м від підлоги встановлюють непрозорі двері висотою не менше ніж 1,5 м із замком, що замикається з середини;
- ▶ кабіни відгороджують одна від іншої непрозорими стінками висотою не менше ніж 1,75 м на відстані 0,1 м від підлоги;
- ▶ при виборі санітарного обладнання рекомендується надавати перевагу чашам Генуя. У разі встановлення унітазів необхідно забезпечити наявність у кабінках одноразових гігієнічних накладок;
- ▶ санітарні вузли оснащуються диспенсерами з туалетним папером;
- ▶ санітарні вузли для 1–4 класів повинні бути обладнані дитячими унітазами або чашею Генуя;
- ▶ питний режим може забезпечуватися: питними фонтанчиками в коридорах та рекреаціях з розрахунку 1 фонтанчик на 100 учнів (вихованців); негазованою питною водою промислового виготовлення в дрібній тарі (до 2 л) у кожному навчальному приміщенні; пристроями з дозованим розливом бутильованої води промислового виготовлення (більше ніж 15 л)³¹;

²⁹ ДБН В.2.2–3:2018.

³⁰ ДБН В.2.2–40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд».

³¹ Наказ МОЗ від 25.09.2020 № 2205 «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти».

- ▶ забезпечення якісним харчуванням відповідно до норм харчування для дітей відповідного віку³².

Харчоблок:

- ▶ наявність в їдальні щоденного меню;
- ▶ у приміщенні їдальні, буфету або перед ним встановлюються умивальники з розрахунку один на 40 місць. Поряд з умивальниками встановлюються диспенсери з рідким милом та паперовими рушниками (або електрорушники),³³
- ▶ наявність меню-розкладки і перспективного (14-денного меню з урахуванням пори року та віку дітей);³⁴
- ▶ повинно бути організоване п'ятиразове харчування учнів з перервами між споживаннями їжі не більше ніж 4 години³⁵;
- ▶ придатність харчових продуктів для використання (дотримання строків споживання продуктів);
- ▶ наявність добових проб страв;
- ▶ наявність санітарних книжок і дотримання строків проведення медогляду працівниками харчоблоку;
- ▶ вчасне заповнення журналу бракеражу готової продукції, журналу здоров'я персоналу харчоблоку;
- ▶ одяг має відповідати віковій дитини і сезону / погоді.

2.7. Право на повагу до приватного та сімейного життя

Зазначене право встановлене статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, статтею 32 Конституції України.

Право на конфіденційність і захист від втручання в особисте життя забезпечується:

- ▶ забезпеченням спілкування з друзями та знайомими телефоном;
- ▶ доступом вихованців до власних телефонів;
- ▶ наявністю механізму відправлення та отримання листів;

³² Постанова КМУ від 24 березня 2021 р. № 305 «Про затвердження норм харчування у навчальних та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку».

³³ Наказ МОЗ від 25.09.2020 № 2205 «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти».

³⁴ Там само.

³⁵ Там само.

- ▶ можливістю виходити / виїжджати за межі закладу;
- ▶ можливістю спілкування з представниками громади;
- ▶ можливістю вихованцям бути наодинці;
- ▶ забезпеченням доступу до спальних приміщень (не лише вночі);
- ▶ можливістю на власний розсуд оформляти особистий простір біля свого ліжка (застеляти ліжко за своїм зразком, розміщувати фото, картини, репродукції на стінах тощо);
- ▶ контрольованим доступом до інтернету;
- ▶ доступ до всіх документів, що містять особисті та конфіденційні дані, що стосуються дітей, має бути обмежений і визначатися законом. Якщо передача особистих і конфіденційних даних необхідна у кращих інтересах дитини, це повинно здійснюватися відповідно до Закону України «Про захист персональних даних»;
- ▶ фахівці, що працюють з дітьми та для дітей, повинні дотримуватися суворих правил конфіденційності, за винятком випадків, коли існує ризик заподіяння шкоди дитині³⁶.

Забезпечення приватності:

- ▶ наявністю особистого простору та індивідуалізації умов проживання (не допускаються уніфіковані зачіски, одяг, спальні місця);
- ▶ роздільним розміщенням ліжок;
- ▶ наявністю кабінок / перегородок у санвузлах;
- ▶ наявністю в санвузлах захисної плівки (тонування) на вікнах;
- ▶ безперешкодним доступом до туалетних та душових кімнат тощо.

2.8. Право на ефективні засоби юридичного захисту

Право визначене статтею 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, статтями 40, 57, 59 Конституції України, статтею 3 Закону України «Про охорону дитинства» і включає в себе право на професійну правничу допомогу, на отримання інформації про свої права та обов'язки, право направляти індивідуальні чи колектив-

³⁶ Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи «Права дітей та соціальні послуги, дружні до дітей і сімей» CM/Rec(2011)12, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680948c09.

ні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади.

Кожна дитина має право відстоювати свої основні права в органі, що є доступним, неупередженим та незалежним.

З метою захисту прав вихованців заклад має налагодити співпрацю з центрами з надання безоплатної правової допомоги та правозахисними організаціями.

Повинно забезпечуватись інформування вихованців про їхні права та обов'язки шляхом:

- ▶ розміщення інформації про права і обов'язки дітей в доступних для них місці та формі;
- ▶ проведення інформаційних бесід про права й обов'язки вихованців.

Діти мають право звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, засобів масової інформації та їхніх посадових осіб із зауваженнями та пропозиціями стосовно їхньої діяльності, заявами та клопотаннями щодо реалізації своїх прав і законних інтересів та скаргами про їх порушення³⁷.

Це право забезпечується шляхом:

- ▶ розміщення в доступному місці інформації про національну гарячу лінію для дітей, адрес та телефонів посадових осіб (зокрема, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини) та гарячих ліній, на які вони можуть звертатись у разі порушення їхніх прав та інтересів;
- ▶ забезпечення можливості конфіденційного телефонування на гарячу лінію;
- ▶ наявності в доступному місці скриньки для скарг;
- ▶ забезпечення можливості конфіденційного вкидання скарг у скриньку;
- ▶ наявності механізму розгляду скарг;
- ▶ наявності самоврядування вихованців.

Учні (вихованці) інтернатного закладу отримують кошти на особисті витрати, щорічний розмір яких повинен становити не менше ніж 1,5 неоподаткованого мінімуму доходів громадян³⁸.

³⁷ Стаття 9 Закону України «Про охорону дитинства».

³⁸ Наказ МОН 10.09.2012 № 995/557 «Про затвердження Положення про дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування».

2.9. Право на освіту

Право на освіту вихованців визначене статтею 53 Конституції України, Законом України «Про освіту».

Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій, а пільг учням і студентам.

З метою ранньої соціалізації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, діти дошкільного віку, що проживають у дитячих будинках, відвідують дошкільні навчальні заклади, а діти шкільного віку навчаються в загальноосвітніх навчальних закладах усіх типів.

Адміністрація дитячого будинку, вихованці якого навчаються в інших дошкільних або загальноосвітніх навчальних закладах, організовує навчально-виховну роботу з такими закладами на підставі договору.

Педагогічні працівники та керівники дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, які відвідують вихованці дитячих будинків, надають відповідну допомогу педагогічним колективам дитячих будинків в організації навчальної та виховної роботи, відвідують заняття із самопідготовки, виховні заходи, проводять індивідуальні заняття з вихованцями.

Навчально-виховний процес в інтернатному закладі незалежно від його підпорядкування, типу і форми власності здійснюється відповідно до робочих навчальних планів, складених на основі типових навчальних планів, затверджених МОН.

У робочому навчальному плані інтернатного закладу з урахуванням його типу та профілю навчання конкретизується варіативна частина державних стандартів освіти. Робочі навчальні плани державного і комунального закладів затверджуються відповідним органом управління освітою, а приватного закладу — засновником (власником) за погодженням з відповідним органом управління освітою.

2.10. Право на захист від примусової праці

Право закріплене статтею 4 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, статтею 43 Конституції України, статтею 21 Закону України «Про охорону дитинства».

Забороняється залучення дітей до найгірших форм дитячої праці, участі у важких роботах і роботах з шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах та до праці понад встановлений законодавством скорочений робочий час.

Трудове навчання учнів (вихованців) здійснюється на принципах добровільності в навчально-виробничих майстернях (для технічних і обслуговувальних видів праці), підсобних господарствах, на навчально-дослідних ділянках, земельних ділянках, на виробництві, в установах і організаціях з обов'язковим дотриманням правил безпеки, вимог навчальних програм, урахуванням профілю та типу інтернатного закладу, особливостей регіону і вимог санітарного законодавства.

До найгірших форм дитячої праці належать:

- ▶ усі форми рабства або практика, подібна до рабства, зокрема продаж дітей та торгівля ними, боргова залежність, а також примусова чи обов'язкова праця, зокрема примусове чи обов'язкове вербування дітей для використання їх у збройних конфліктах;
- ▶ використання, вербування або пропонування дитини для зайняття проституцією, виробництва порнографічної продукції чи порнографічних вистав;
- ▶ використання, вербування або пропонування дитини для незаконної діяльності;
- ▶ робота, що за своїм характером чи умовами, в яких вона виконується, може завдати шкоди фізичному або психічному здоров'ю дитини.

Учні не допускаються до виконання робіт, що небезпечні для їх життя та здоров'я, створюють загрозу зараження інфекційними хворобами³⁹.

Робота із значним фізичним навантаженням (вага вантажу для підняття школярами 11–12 років не більше ніж 4 кг, 13–14 років — 5 кг, 15- років хлопчикам — 12 кг, дівчаткам — 6 кг, 16- років — 14 кг і 7 кг, відповідно, 17- років — 16 кг і 8 кг.

³⁹ Наказ МОЗ від 25.09.2020 № 2205 «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти».

Дозволяється залучати до поливу рослин та вологого прибирання, без використання миючих та дезінфікуючих засобів, поверхонь навчальних приміщень (крім вікон та підлоги) учнів 5–11(12) класів. Робота із самообслуговування повинна проводитися за участю педагогічних та/або медичних працівників⁴⁰.

Тривалість самообслуговування не повинна перевищувати 1 години на тиждень.

2.11. Право на вільний і всебічний розвиток своєї особистості

Учні (вихованці) інтернатних закладів можуть відвідувати позашкільні навчально-виховні заклади, будинки дитячої творчості, станції юних техніків тощо.

Учні (вихованці) мають забезпечуватися спортивним інвентарем та обладнанням, засобами навчання та іншим навчальним приладдям, іграшками та іграми, матеріалами для розвитку індивідуальних творчих здібностей, гурткової, секційної роботи, технічними та іншими засобами реабілітації.

---

⁴⁰ Наказ МОЗ від 25.09.2020 № 2205 «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти».

Розділ III

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ВІДВІДУВАННЯ

3.1. Початок відвідування

Склад групи НПМ

Група НПМ, що відвідує заклади для дітей, повинна складатися з кваліфікованих моніторів з ґрунтовним досвідом і спеціальною підготовкою щодо спілкування з дітьми, особливо в закритих установах.

Команда має бути мультидисциплінарною та складатися відповідно до типу закладу та контингенту дітей, що перебувають в інтернатних закладах. Корисно мати принаймні одного монітора-юриста, медичного фахівця (особливо коли можуть бути повідомлення про випадки тортур чи інших видів жорстокого та нелюдського поводження і покарання), а також (за можливості) експерта із соціальної роботи, педагога, психолога та/або психіатра тощо⁴¹.

Наявність і чоловіків, і жінок у групі НПМ може стати суттєвою перевагою у спілкуванні з вихованцями, що проживають в інтернатних закладах. Діти та персонал можуть віддавати перевагу розмові з чоловіком або жінкою, залежно від конкретного питання. Наприклад, дівчата можуть відмовитися говорити про можливе сексуальне насильство з представниками чоловічої статі. Отже, гендерно збалансована команда збільшить можливість досягти повного розуміння ситуації всередині закладу.

Основні принципи відвідування⁴²:

Не нашкодити	Під час здійснення відвідування місця несвободи може виникнути конфлікт інтересів між необхідністю отримати інформацію та безпекою дитини, що перебуває в закладі.
---------------------	--

⁴¹ Ст. 55 Monitoring places where children are deprived of liberty. Defence for children International (DCI) — Belgium, <https://defenceforchildren.org/monitoring-places-where-children-are-deprived-of-liberty-a-practical-guide/>.

⁴² OHCHR, [Training Manual on Human Rights Monitoring](#), Chapter 2: Basic principles of human rights monitoring.

	<p>Наприклад, може існувати ризик, що після закінчення відвідування НПМ до дитини будуть застосовані репресії з боку працівників закладу чи інших вихованців. Або існує ризик психологічної чи емоційної травми, спричиненої питаннями під час інтерв'ю. Під час здійснення відвідування НПМ фізична і психологічна безпека дітей в закладі повинна бути головним пріоритетом. Жодна дія групи НПМ не повинна ставити це під загрозу.</p>
Знати стандарти	<p>Усі члени групи НПМ повинні знати і розуміти міжнародні та національні стандарти відвідування й дотримання прав людини у відповідних місцях несвободи.</p>
Повага до працівників закладу	<p>Роль групи НПМ полягає в моніторингу дотримання прав дітей в місцях несвободи. Цього можна досягнути успішніше, встановивши хоча б мінімальну взаємну повагу з представниками закладу. Монітори повинні поважати роботу працівників, проте ця повага не означає, що керівництво матиме будь-який вплив на групу НПМ, і, в будь-якому разі, це не повинно впливати на об'єктивність і безпристрасність відвідування.</p>
Довіра	<p>Довіра є ключовою для успішного відвідування, і члени групи НПМ не повинні давати обіцянок, які вони не можуть виконати. Під час інтерв'ю з дітьми особливо важливо пояснити дітям межі повноважень групи НПМ, а також, що будь-яка надана інформація є анонімною та конфіденційною.</p>
Конфіденційність	<p>Вся отримана групою НПМ інформація має розглядатися як конфіденційна, оскільки в іншому випадку це може мати серйозні наслідки як для опитаної дитини, так і для довіри до НПМ загалом. Якщо існує ризик небезпеки для дітей чи працівників закладу, група НПМ не повинна розголошувати інформацію, або ж треба робити це таким чином, щоб уникнути ризиків. Безпека дітей та інших учасників відвідування повинна бути головною метою для групи НПМ, а дотримання конфіденційності, як інструменту для захисту їх безпеки, повинно стати пріоритетом.</p>
Чутливість	<p>Під час інтерв'ю з дітьми, які перебувають в місцях несвободи, важливо, щоб члени групи НПМ враховували травматичний вплив, який може виникнути від спогаду про певні події.</p>

	Це може призвести до потенційної травми, психологічного розладу чи вразливості дітей. Група НПМ повинна бути обізнана і тренована в навичках спілкування з дітьми сприятливим для дитини способом.
Об'єктивність	Група НПМ повинна працювати над фіксацією конкретних фактів і намагатися скласти об'єктивний і вільний від емоцій чи попередньо сформованих ідей звіт.
Прозорість	Група НПМ повинна переконатися, що керівництво закладу володіє інформацією про методологію відвідування та обсяг їх повноважень для відвідування закладу. Робота групи НПМ повинна бути оприлюднена через письмові звіти та/або офіційні пресрелізи для інформування громадськості про їхню роботу.

При вході на територію закладу група НПМ звертає увагу на:

- ▶ безпечність території для вихованців;
- ▶ наявність майданчиків для дошкільнят, фізкультурно-спортивної зони, зони відпочинку;
- ▶ наявність показників руху до найближчого цивільного укриття.

Порядок дій групи НПМ у разі перешкоджання в проведенні відвідування

Перешкоджання в проведенні відвідування такі:

- ▶ недопущення групи НПМ до службових приміщень, до вихованців або документації після ознайомлення з мандатом групи (дорученнями Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та службовим посвідченням працівника Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини);
- ▶ затягування допуску під різними приводами (керівник на нараді, на виїзді тощо);
- ▶ вимагання від членів групи НПМ додаткових документів та дозволів для проведення своєї діяльності (крім доручення Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, документа, що посвідчує особу, службового посвідчення працівника Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини);
- ▶ перешкоджання конфіденційному спілкуванню з вихованцями.

У разі недопуску учасників групи НПМ до місця несвободи, створення перешкод у роботі групи НПМ, ненадання інформації, копії документів тощо керівник групи НПМ повідомляє про це відповідного

представника Уповноваженого, правоохоронні органи, Департамент НПМ та складає стосовно особи (осіб), яка перешкоджає у здійсненні відвідування, протокол про перешкоджання діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини⁴³. Керівник групи також складає повідомлення про вчинення кримінального правопорушення за ознаками кримінального правопорушення, відповідальність за яке передбачена у статті 344 Кримінального кодексу України⁴⁴. Після забезпечення умов для безперешкодного проведення відвідування НПМ група НПМ продовжує розпочату роботу.

3.2. Спілкування з керівником закладу

Під час першого спілкування з керівником закладу керівник групи НПМ має вчинити такі дії:

- ▶ передати керівникові для ознайомлення своє службове посвідчення та доручення членів групи НПМ на проведення відвідування;
- ▶ у разі потреби, надати для ознайомлення витяг із Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», зокрема щодо реалізації функцій національного превентивного механізму;
- ▶ повідомити про мету і порядок проведення відвідування, склад групи НПМ, дотримання умов конфіденційності щодо інформації, отриманої під час відвідування;
- ▶ передати перелік документів (інформації), з якою група буде знайомитися під час огляду установи, щоб директор установи забезпечив доступ до цих документів (інформації);

з'ясувати:

- ▶ кількість вихованців, на яку розрахований заклад та кількість дітей, які утримуються в закладі на дату проведення відвідування;

⁴³ Стаття 188–40 Кодексу України про адміністративні правопорушення (невиконання законних вимог Уповноваженого ВРУ з прав людини або представників Уповноваженого ВРУ з прав людини).

⁴⁴ Регламент з організації та здійснення регулярних відвідувань місць несвободи для виконання функцій національного превентивного механізму в Україні, затвердженого наказом Уповноваженого Верховної Ради України від 02.06.2023 № 60.15/23, п. 5.2.

- ▶ кількість дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа, зокрема тих, опіку і піклування над якими виконує заклад;
- ▶ рівень укомплектованості персоналом (педагогічним, медичним, психологами тощо).

Відвідування проводиться за участю персоналу закладу (бажано одна особа на кожну підгрупу групи).

Особливості проведення відвідування:

- ▶ не можна зривати навчальний процес;
- ▶ якщо на початку відвідування в закладі тривають навчальні заняття, спочатку слід ознайомитися з житловими приміщеннями, забезпеченням реабілітаційними послугами, провести бесіди з педагогічним і медичним персоналом;
- ▶ у такому разі спілкування з вихованцями відбувається по завершенні навчання.

Під час відвідування з'ясовується наявність дружньої та комфортної атмосфери для вихованців:

- ▶ наявність заходів щодо недопущення всіх видів насильства (які вживаються превентивні заходи);
- ▶ наявність механізмів реагування на прояви насильства;
- ▶ створення і забезпечення вільного доступу до позанавчальної діяльності;
- ▶ забезпечення надання психологічних консультацій та психосоціальної підтримки;
- ▶ направлення учнів для отримання зовнішньої допомоги в разі потреби.

3.3. Огляд місця несвободи

Дисциплінарні приміщення

Офіційних дисциплінарних приміщень в інтернатних закладах немає, але можуть використовуватися для цього будь-які приміщення, де можуть закривати (ізолювати) вихованців. **Тому оглядові підлягають усі приміщення закладів.**

Функціональні групи приміщень

У приміщеннях закладів передбачаються функціональні групи приміщень⁴⁵:

- ▶ спальні кімнати;
- ▶ роздягальні;
- ▶ кімнати для приготування уроків та індивідуальних занять (у разі потреби);
- ▶ кімнати для лагодження одягу;
- ▶ кімнати для відпочинку і дозвілля,
- ▶ санвузли і душові (окремо для хлопчиків і дівчаток);
- ▶ кімнати особистої гігієни дівчаток;
- ▶ кімнати для зберігання сезонного одягу та взуття;
- ▶ кімнати для сушіння одягу та взуття;
- ▶ санвузол для персоналу і санітарна кімната (не менше ніж 4 м²)⁴⁶;
- ▶ медична кімната (не менше ніж 10 м²).

Навчальні приміщення (навчальні кабінети)⁴⁷

Навчальні меблі повинні бути без гострих кутів, сколів тощо. Пошкоджені та зношені меблі підлягають своєчасній заміні. Рекомендовано, щоб розміщення робочих столів учнів у навчальних приміщеннях було таким, яке забезпечуватиме лівостороннє природне освітлення робочих місць. Допускається кругове або інше розміщення робочих столів учнів за умови забезпечення достатнього рівня освітленості робочих місць учнів.

Навчальні приміщення для учнів 1–4 класів розміщуються окремо від навчальних приміщень учнів 5–11(12) класів.

Приміщення медичного блоку

У кожному закладі освіти необхідно передбачати приміщення медичного обслуговування⁴⁸:

Приміщення	Площа (не менше ніж), м ²
Терапевтичний кабінет*	16
Процедурна	10+8

⁴⁵ Додаток Н ДБН. Будинки і споруди: Заклади освіти В.2.2–3:2018 (зі зміною 1).

⁴⁶ Наказ МОЗ від 25.09.2020 № 2205 «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти».

⁴⁷ Там само.

⁴⁸ ДБН. Будинки і споруди: Заклади освіти В.2.2–3:2018 (зі зміною 1).

Приміщення	Площа (не менше ніж), м ²
Кімната психофізіологічного розвантаження	18
Одна зі сторін приміщення повинна бути не меншою ніж 5,8 м (для перевірки зору)	

Зокрема можуть передбачатися фізіотерапевтичний кабінет площею не менше ніж 18 м² та стоматологічний кабінет площею не менше ніж 16 м² та інші відповідно до потреб відповідно до норм ДБН В.2.2-3:2018 при організації інклюзивного навчання.

Харчоблок повинен мати:

- ▶ обідній зал із розрахунку 1 м² на одне місце. Для дотримання правил особистої гігієни учнями в приміщенні їдальні, буфету або перед ним встановлюються умивальники з розрахунку один на 40 місць. Поряд з умивальниками встановлюються диспенсери з рідким милом та паперовими рушниками (або електрорушники)⁴⁹.
- ▶ кухню з роздавальною (заготівельний цех, кімната для кухонного посуду, кладова добового запасу продуктів, кладова для сухих продуктів, кладова для овочів, побутова кімната для персоналу з санвузлом, душовою, роздягальною тощо).

Дотримання санітарних норм у роботі харчоблоку:

- ▶ наявність журналів бракеражу готової продукції,
- ▶ журналу здоров'я працівників харчоблоку,
- ▶ санітарні книжки працівників харчоблоку тощо.

3.4. Спілкування з вихованцями

Опитування дітей, які проживають у закритих установах, є центральним і ключовим елементом ефективного моніторингу. Це вимагає спеціальної підготовки та досвіду роботи з дітьми, а також нормальних людських якостей (чуйності, терпіння, емпатії, гнучкості). Окрім того, важливою рекомендацією для усіх членів групи НПМ є пройти спеціальний тренінг з комунікації з дітьми, які перебувають у місцях несвободи.

⁴⁹ Наказ МОЗ від 25.09.2020 № 2205 «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти».

Прагнення до отримання повної і точної інформації повинно бути в балансі з турботою про безпеку та благополуччя дитини. Спогади про деякі події можуть призвести до повторної травматизації. Інтерв'ю може також привести до покарання від працівників закладу або інших вихованців. Група НПМ повинна запобігти небезпеці чи стресу для дитини після інтерв'ю.

У спілкуванні з дітьми необхідно:

- ▶ дотримуватися пріоритетів інтересів дитини: якщо їй важко, не хоче спілкуватися, то припинити спілкування (подякувати і заохотити її — ми ще будемо в школі / центрі, якщо хочеш, ми поговоримо ще, твоя думка дуже важлива / з тобою дуже цікаво);
- ▶ дотримуватися основних принципів відвідування;
- ▶ бути доброзичливим і чесним;
- ▶ проявляти зацікавленість до дитини жестом (хитання голови) або інтонацією;
- ▶ використовувати слова, зрозумілі дитині;
- ▶ називати її на ім'я;
- ▶ уникати питань, які можуть травмувати дитину (про дім, батьків, куди хотіла б поїхати);
- ▶ питання ставити в межах її життя в інтернатному закладі;
- ▶ не дивитися в очі дитини весь час (дитині некомфортно), але погляд має бути спрямований в її бік або на неї (зокрема, на руки);
- ▶ не підганяти дитину, дати їй достатньо часу на те, щоб обдумати свої відповіді;
- ▶ питання ставити прості, по одному;
- ▶ не давати обіцянок дитині.

Типові проблеми, що можуть виникнути під час інтерв'ю:

- ▶ діти відповідають на питання, на які вони не знають відповіді;
- ▶ діти применшують важливість (знецінюють) деякі запитання чи, навпаки, перебільшують їх, особливо у присутності ровесників, щоб підняти свій статус в їхніх очах;
- ▶ діти розповідають інтерв'юеру те, що, на їхню думку, він хоче почути, або те, чого їх наперед навчили працівники закладу;
- ▶ діти можуть нічого не розповідати через страх покарання, після того як група НПМ залишить заклад.

Тому вкрай важливо, щоб усі члени групи НПМ були підготовлені і знали як спілкуватися з дітьми в різних ситуаціях.

Поради для інтерв'ювання дітей, що користуються кріслом колісним:

- ▶ під час розмови з дитиною не нахиляйтеся дуже близько до крісла колісного, так як це є частиною її фізичного простору;
- ▶ намагайтеся сісти так, щоб ваші очі були на одному рівні з очима дитини.

Підготовчий етап індивідуального опитування:

- ▶ вибрати кімнату, в якій дитина почувалася б комфортно (це не може бути кабінет лікаря, директора, учительська). Найкраще, щоб дитина сама обрала місце, де вона хоче поговорити. Якщо це неможливо зробити, тоді варто вибрати нейтральне приміщення — столову, класну кімнату, кімнату для побачень;
- ▶ вибрати місце для опитування (можливість сидіти навпроти на одному рівні «очі-в-очі»);
- ▶ надати дитині повну інформацію, що з нею буде відбуватися, хто буде присутній та яка роль присутніх осіб, так само впевнитися, що дитина розуміє, чого від неї очікують⁵⁰.

Налагодження контакту:

- ▶ представлення «Я — ..., моя робота — захищати права людини» (для менших дітей, старших — назвати мету відвідування національного превентивного механізму і свою роль простими словами);
- ▶ запитати ім'я і прізвище дитини та дозвіл на спілкування («Можна з тобою поговорити? Можна я для себе бути робити нотатки, щоб не забути, що уточнити?»);
- ▶ допомогти подолати страх і невпевненість дитини (зауважити, що в дитини гарне ім'я, зачіска, голос тощо, запитати який настрій, як пройшов день, чи подобається погода, запропонувати подивитись іграшку / книгу ближче);
- ▶ пояснити мету і правила бесіди: можливість дитини уточнювати, не відповідати, зробити перерву, ставити питання тощо;
- ▶ у маленької дитини з'ясувати, чи правильно розуміє різницю між правдою і вигадкою, використовує поняття «добре-погано» (на конкретних прикладах: «зараз вечір / темно / холодно — це правда чи вигадка?», «битися — це добре чи погано?»). Зазначити, що для вас важливо, щоб дитина не фантазувала, а говорила правду.

⁵⁰ UNICEF «Дитина не сама», <https://dity.msp.gov.ua/korisno#psihologam>.

Етап опитування (безпосереднього спілкування)

Дати дитині можливість розповідати:

- ▶ наприклад, як проходить день у школі;
- ▶ як вихованці проводять вихідні дні;
- ▶ що відбувається в інтернаті, якщо хтось захворів;
- ▶ що відбувається в інтернаті, якщо хтось побився між собою тощо.

За допомогою уточнення простими зрозумілими запитаннями з'ясувати основні питання (намагатися коректно направляти бесіду для з'ясування необхідної інформації):

- ▶ наявність насильства / принизливого ставлення;
- ▶ за що і яке може бути покарання;
- ▶ чи достатнє харчування / смачно;
- ▶ як надається медична допомога;
- ▶ наявність доступу до води;
- ▶ можливість вільно відвідувати туалети та душові кімнати;
- ▶ які є обмеження;
- ▶ як часто гуляють;
- ▶ чи є контакти із зовнішнім світом;
- ▶ чи є кишенькові гроші (у дитини-сироти / дитини, позбавленої батьківського піклування);
- ▶ кому можна поскаржитися, якщо ображають тощо.

Кінцевий етап:

- ▶ подякувати за бесіду;
- ▶ пояснити ще раз, для чого буде використана інформація (щоб сприяти покращенню...усуненню...(недоліків), зміни...);
- ▶ пояснити, що дитина (старша) може в разі потреби звертатися до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (залишити контакти).

Якщо проводиться анкетування, пояснюється:

- ▶ мета проведення;
- ▶ принцип анонімності;
- ▶ що всі відповіді правильні, неправильних в анкеті немає.

Для проведення анкетування заздалегідь підготувати достатню кількість анкет, ручок.

Інтерв'ю з дітьми вимагає терпіння. Дітям може знадобитися більше часу на відповіді на питання, особливо якщо вони пережили або були свідками травматичних подій. Представникам групи НПМ потрібно

бути чутливими до реакцій дитини протягом усього інтерв'ю та звертати увагу на ознаки, коли дитина стає напруженою чи тривожною. Якщо дитина втомилася, розповідь може стати менш точною чи правдивою. Можливо, буде необхідно зробити перерву, припинити інтерв'ю чи продовжити його в інший час.

Спілкування з медичним персоналом

З'ясовується:

- ▶ наявність можливості надання екстреної або невідкладної медичної допомоги (наявність укладок, обізнаність персоналу, який залишається вночі, з їх застосуванням у разі потреби до прибуття бригади екстреної допомоги або лікаря);
- ▶ стан забезпечення медперсоналом, необхідними медикаментами, медичним обладнанням;
- ▶ як організовано надання лікарської допомоги (наявність у штаті лікарів, ліцензії на господарську діяльність з медичної практики, договору про надання медичних послуг з лікарнею (ЦРЛ, дитячою лікарнею), укладання декларації з сімейним лікарем про надання послуг первинної медичної допомоги тощо);
- ▶ як забезпечується надання вторинної та третинної медичної допомоги вихованцям (зокрема дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування);
- ▶ ознайомлення з медичною документацією вихованців щодо проходження щорічного медичного огляду (перевірити стосовно дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, опіку над якими виконує заклад, — має бути двічі на рік)⁵¹.

3.5. Аналіз документації

Акцент під час відвідування робиться на спілкуванні з дітьми, аналіз документації дає можливість перевірити отриману інформацію під час відвідування.

Медична документація дає можливість з'ясувати (у разі потреби):

- ▶ виконання рекомендацій лікарів, наданих під час щорічних оглядів, стаціонарного лікування, консультацій спеціалістів щодо

⁵¹ Стаття 34 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування».

проведення лікувально-профілактичних заходів (у медичній картці дитини);

- ▶ проведення щорічних медичних оглядів (для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, — двічі на рік) (форма первинної облікової документації № 086–1/о «Довідка учня загальноосвітнього навчального закладу про результати обов'язкового медичного профілактичного огляду»⁵²;
- ▶ призначення дієтичного харчування (списки дітей, яким призначена дієта);
- ▶ санітарні книжки персоналу і журнал здоров'я персоналу харчоблоку (журнал заповнюється вранці щодня і підпис медпрацівник ставить навпроти кожного прізвища працівника, санітарні книжки — раз на 6 місяців);
- ▶ чи фіксуються і розслідуються випадки травматизму вихованців (журнал обліку випадків травматизму (форма не затверджена));
- ▶ чи повідомляються органи поліції про випадки травматизму кримінального характеру.

Ознайомлення з іншою документацією відбувається в разі виявлення грубих порушень чи недоліків (наприклад, виявлення агресивності дитячого середовища, фактів погіршення стану здоров'я вихованця через брак належного реабілітаційного процесу, брак необхідних технічних засобів реабілітації, що значно ускладнює життя дитини в закладі, обмеження життя вихованця територією закладу).

За таких умов необхідно:

- ▶ ознайомитися з організацією навчально-виховного процесу (річним планом роботи закладу, планом виховної роботи школи, плани вихователів тощо);
- ▶ з'ясувати, чи надають інклюзивно-ресурсні центри комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини⁵³;
- ▶ переглянути документацією практичного психолога (плани, методики і програми) та документацію з питань соціальної адаптації вихованців (плани вихователів, соціального працівника).

Також корисно ознайомитися з правилами чи регламентом закладу, що описує правила, які регулюють щоденне життя вихованців. Особливу

⁵² Наказ МОЗ України від 16.08.2010 №682 «Про удосконалення медичного обслуговування учнів загальноосвітніх навчальних закладів».

⁵³ Положення про інклюзивно-ресурсний центр, затверджене Постановою КМУ від 12.07.2017 № 545.

увагу треба приділяти дисциплінарним санкціям, правилам безпеки, а також правилам, що стосуються підтримання контактів із зовнішнім світом користування телефоном, інтернетом, порядок відвідування гостей тощо).

Варто запитати книгу скарг (або іншого відповідного журналу в закладі). Перевірте, чи була подана дітьми будь-яка скарга на жорстоке поводження чи покарання з боку працівників закладу чи інших вихованців.

Якщо в групі НПМ виникли сумніви щодо наявності безпечного цивільного укриття в закладі, додатково до огляду приміщення варто вистребувати акт готовності захисної споруди цивільного захисту. Такий акт готується технічною комісією з обстеження приміщення до початку навчального року⁵⁴.

3.6. Підбиття підсумків за участю керівництва закладу

Після проведення відвідування група НПМ має обов'язково зустрітись з керівництвом закладу для підведення підсумків. За потреби група НПМ може спочатку попросити вільне приміщення, де обговорить результати відвідування між собою, а тоді перейде до розмови з керівництвом. Під час заключної розмови необхідно обговорити виявлені порушення прав дітей та вислухати пояснення керівництва закладу про причини та умови, які створюють підґрунтя для таких порушень, а також про інші проблеми закладу.

У разі незгоди керівника закладу з виявленими порушеннями керівник групи НПМ пропонує останньому написати письмове пояснення з цього питання та надати необхідні документи на підтвердження своєї позиції.

Наголошується на тому, що звіт буде направлений до відповідних органів виконавчої влади. У разі усунення недоліків до завершення написання звіту, керівництву закладу надається можливість надіслати керівникові групи НПМ на електронну пошту фотофіксацію результатів вжитих заходів, зазначена інформація обов'язково матиме відображення у звіті.

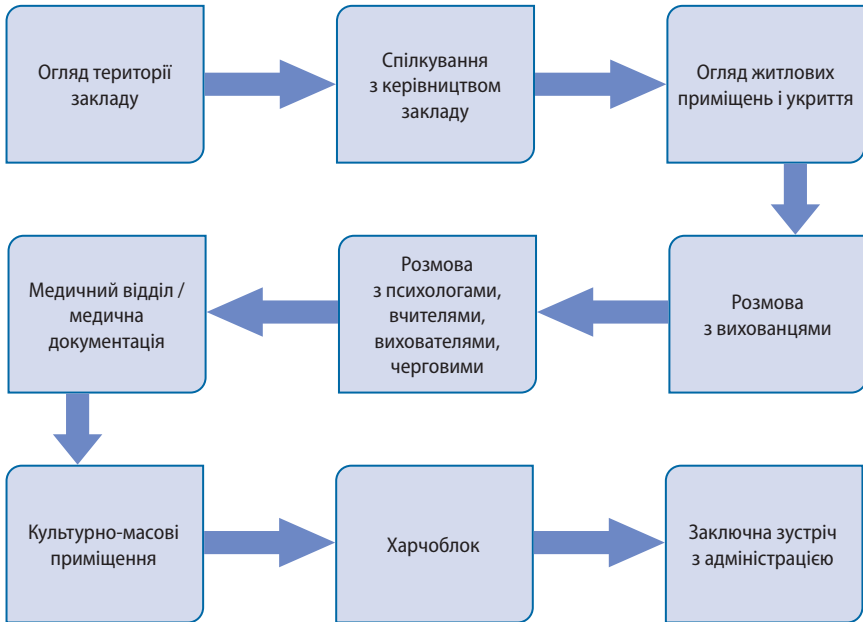
За результатами відвідування готується звіт згідно з рекомендаціями, наведеними в Додатку 5 до цих методичних рекомендацій.

⁵⁴ Лист МОН від 11.07.2022 № 1/7707–22 «Про підготовку закладів освіти до нового навчального року та опалювального сезону в умовах воєнного стану».

ДОДАТКИ

ДОДАТОК І Орієнтовний маршрут руху групи НПМ під час здійснення відвідування

ДОДАТОК II

Анкета фіксації результатів відвідування НПМ дитячих будинків і загальноосвітніх шкіл-інтернатів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

Повна назва закладу:

Дата відвідування НПМ: _____
Адреса розташування закладу (вулиця, номер будинку, населений пункт, область, індекс): _____

Час початку: ____ год _____ хв Час завершення: ____ год ____ хв

Чи є на вході до закладу вивіска із зазначенням його повної назви:
Так ___ Ні ___

Огляд території навколо закладу:

наявність зупинки транспорту загального користування біля закладу (так/ні)	
наявність вихованців на території навколо закладу (так/ні)	
облаштування території навколо закладу для прогулянок, з урахуванням особливих облаштувань для осіб, що відносяться до маломобільних груп населення (зокрема, пандус (ширина 1,2 м при однібічному русі і 1,8 м — при двобічному, поручні мають бути безперервними та з обох боків, поверхня повинна бути шорсткою, маркування жовтою фарбою для осіб з порушеннями зору)	
безпе́чність території навколо закладу (наявність огорожі, наближеність до дороги тощо)	
площа та облаштування ігрових майданчиків	

Інформація про адміністрацію установи:

П. І. Б. керівника закладу (заступника керівника):

Номер телефона або контактна електронна пошта:

П. І. Б. та посада працівника закладу, що супроводжують групу під час огляду закладу:

Номер телефона або контактна електронна пошта:

З'ясувати кількість дітей, що перебувають у закладі:

Кількість вихованців, на яку розрахований заклад: _____

Кількість дітей, які утримуються в закладі на дату проведення відвідування _____

з них дівчат _____, хлопців _____

Вікові групи дітей _____

Кількість вихованців з інвалідністю _____

Вихованці, що мають статус внутрішньо-переміщених осіб _____

Кількість дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа, зокрема тих, опіку і піклування над якими здійснює заклад:

Розподіл дітей за групами / класами _____

Рівень укомплектованості персоналом (педагогічним, медичним, психологами тощо):

Кількість посад за штатним розписом _____, фактично заповнені _____
педагогічні посади _____ з них вакантні _____
медичний персонал _____ з них вакантні _____
психологи _____ з них вакантні _____

вакантні посади впродовж тривалого часу (причина незаповнення посади) _____

З'ясувати структуру закладу (кабінети психологічної роботи, приміщення медпункту / медичної частини (зокрема ізолятор), харчоблок)

Наявність ліцензії на провадження господарської діяльності з медичної практики або договору із закладом охорони здоров'я _____
Проблемні питання, озвучені керівництвом установи

Спілкування з вихованцями

Під час спілкування з вихованцями необхідно з'ясувати відповіді на такі питання:

Опитати дітей за орієнтовним переліком питань, зазначеним у Додатку II і відповідно до п. 3.4 розділу III цих рекомендацій.

- ▶ наявність насильства / принизливого ставлення;
- ▶ за що і яке може бути покарання;
- ▶ які є обмеження;
- ▶ кому можна поскаржитися, якщо ображають;
- ▶ чи навчаються і чи подобається навчання;
- ▶ чи достатнє харчування / смачно;
- ▶ як надається медична допомога;
- ▶ наявність доступу до води;
- ▶ можливість вільно відвідувати туалети та душові кімнати;
- ▶ як часто гуляють;

- ▶ чи є контакти із зовнішнім світом;
- ▶ з'ясувати, чи є скарги.

Вікова група / Клас	Кількість дітей у групі	Кількість опитаних дітей	Кількість повідомлень, що свідчать про жорстоке поводження (з анкет або під час спілкування)

Огляд приміщення

Забезпечення умов проживання / житлові приміщення	
Житлові осередки (роздягальня, приміщення для сушіння верхнього одягу та взуття, спальні, ігрові, навчальні приміщення та кімнати відпочинку (для старших вікових груп))	
Спальні приміщення (такі приміщення для хлопчиків і дівчаток старшого віку розміщуються в різних блоках або на різних поверхах)	
Норма площі на одного вихованця: (спальних кімнат — 6,0 м ² на одного. Наповнюваність спальних кімнат у пансіонах для учнів 1–4 класів — 5–6 місць, для учнів 5–11 (12) класів — не більше ніж 4 місця)	
Кількість дітей в одній кімнаті	
Наявність меблів у спальних кімнатах (ліжко — якість матраца, чистота постільної білизни; приліжкова тумбочка, стіл та стільці, шафа для речей)	
Наявність замків на дверях кімнат (так/ні)	
Комфорт і чистота в житлових кімнатах (зокрема, зміна постільної білизни, рушників проводиться в разі забруднення, але й не менше ніж 1 раз на тиждень)	
Забезпечення безперешкодного доступу до туалету (унітази в туалетних встановлюють для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку у відкритих кабінах, для дітей середнього і старшого шкільного віку — в кабінетах з дверима)	

Можливість митися (<i>розміри кабін санузлів для дітей, які пересуваються на кріслах колісних, повинні мати ширину не менше ніж 1,65 м і довжину — 1,8 м; двері повинні відчинятися назовні. У приміщеннях санузлів, душових кабін, гігієнічних кімнатах необхідно передбачати встановлення поручнів на двох рівнях — 0,7 м та 0,9 м</i>)	
Забезпечення безперешкодного доступу до питної води	
Температурний режим у приміщеннях (<i>має бути від +18°C до +22°C</i>)	
Рівень освітлення (<i>природного, штучного</i>)	
Наявність ґрат на вікнах (так/ні), двостулкові ґрати або ні	
Наявність планів евакуації вихованців на випадок пожежі	
Обізнаність персоналу з порядком виклику підрозділів оперативно-рятувальної служби та дій у разі виникнення пожежі	
Інша інформація, у разі потреби	
Дисциплінарні приміщення (<i>офіційних дисциплінарних приміщень у закладах немає, але можуть використовуватися для цього будь-які приміщення, де можуть замикати (ізолювати) вихованців. Тому оглядові підлягають усі приміщення закладу, опитати, чи не замикають вихованців в ізоляторі / карантинному приміщенні</i>)	
Навчальні приміщення (класи) (<i>облаштування, наявність підручників, освітлення, температура, пристосованість для дітей з особливими потребами, наявність ґрат на вікнах тощо</i>))	
Укриття	
Чи наявне в закладі облаштоване укриття?	
Чи організовано в закладі виведення вихованців до укриття, чи маркований шлях до укриття?	
Чи надано учасникам групи НПМ доступ до укриття?	
Загальна характеристика укриття: протирадіаційне укриття, споруда подвійного призначення, найпростіше укриття чи підвальне приміщення?	

Загальна площа, придатних для використання, приміщень укриття	
Кількість сидячих місць / ліжок у приміщеннях укриттів	
Чи був в укритті неприємний запах, пліснява, волога (вода на підлозі)?	
Чи є в укритті запаси води, лікарських засобів, харчових продуктів, резервні засоби життєдіяльності (ліхтарі, генератори тощо)?	
Забезпечення медичної допомоги	
Наявність медичних приміщень: <ul style="list-style-type: none"> ▶ кабінету лікаря; ▶ кабінету старшої медичної сестри; ▶ кімнати чергової медсестри; ▶ ізолятора; ▶ приміщення для приготування дезінфекційних засобів і зберігання інвентарю для прибирання 	
Як забезпечується можливість надання домедичної допомоги?	
Як організовано щорічні огляди вихованців лікарями (<i>двічі на рік</i>)?	
Чи забезпечується виконання рекомендацій лікарів, наданих під час щорічних оглядів?	
Чи забезпечується диспансерний нагляд за дітьми, які мають хронічні захворювання?	
Чи забезпечується надання в разі потреби вторинної та первинної медичної допомоги дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, та особам з їх числа?	
Яка кількість медичного персоналу працює в закладі (<i>наявність вакансій</i>)?	
Як, де і з якою періодичністю проводяться заняття з підвищення кваліфікації лікарів та середнього медичного персоналу?	
Хто з медичного персоналу залишається в установі на ніч?	
Умови зберігання лікарських засобів, терміни придатності	
Чи є доступ до послуг стоматолога?	
Інше	

Забезпечення належного харчування	
Наявність 5-разового харчування (зокрема й дієтичного)	
Періодичність споживання їжі (<i>чітко встановлені години з 4-годинними інтервалами між ними</i>)	
Харчоблок, обідній зал (<i>з розрахунку не менше ніж 1 м² на одне місце, при обідньому залі (їдальні) умивальня з розрахунку 1 умивальник на 20–25 місць</i>)	
Кухня з роздавальною (<i>заготівельний цех, кімната для кухонного посуду, комора з добовим запасом продуктів, комора для сухих продуктів, комора для овочів, побутова кімната для персоналу з санвузлом, душовою, роздягальною тощо</i>)	
Наявність перспективного меню (<i>10-денне чи 2-тижневе складається на зимово-весняний і літньо-осінній періоди року з урахуванням наявності сезонних продуктів</i>) та дієтичного меню	
Дотримання санітарних норм у роботі харчоблоку (<i>наявність журналів бракеражу готової продукції, журналу здоров'я працівників харчоблоку, санітарних книжок працівників харчоблоку</i>)	
Відповідність харчових продуктів для приготування страв до меню-розкладки на день відвідування (<i>так/ні</i>)	
наявність проб страв наявність денного меню, що має бути у вільному доступі для ознайомлення вихованців наявність продуктів, термін придатності яких минув наявність перед приміщенням їдальні умивальників із засобами гігієни (паперові рушники, мило тощо)	
Інше	
Забезпеченість контактів із зовнішнім світом, права на скаргу	
Наявність інформації про права і обов'язки дітей (<i>на видному місці в доступній для дітей формі</i>)	
Розміщення в доступному місці інформації про національну гарячу лінію для дітей, адреси та телефони посадових осіб (<i>зокрема, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини</i>) та гарячих ліній, на які вони можуть звертатись у разі порушення їхніх прав та інтересів)	

Забезпечення можливості конфіденційного телефонування на гарячу лінію	
Наявність у доступному місці скриньки для скарг. Забезпечення можливості конфіденційного вкидання скарг у скриньку	
Наявність механізму розгляду скарг	
Наявність самоврядування вихованців	

Підбиття підсумків з керівництвом закладу

Позитив	Проблеми та недоліки

ДОДАТОК III

Анкета для спілкування з вихованцями

Запитання в цій анкеті орієнтовні й можуть бути сформульовані інакше, а також поставлені в різному порядку, для забезпечення максимального природного плину інтерв'ю. Також кожне питання можна доповнювати додатковими та уточнюючими запитаннями. Під час інтерв'ю варто керуватися порадами п. 3.4 розділу III цих методичних рекомендацій.

Намагайтеся коректно направляти бесіду для з'ясування необхідної інформації.

№	Запитання	
1	Чи є бажання спілкуватись, якщо ні, то з якої причини?	
2	Як можна до дитини звертатися? (ім'я, нікнейм, тощо)	
3	Скільки тобі років?	
4	Коли почав(ла) навчатися в закладі?	
5	Як зазвичай проходить день у закладі?	
6	Як зазвичай проходить вихідний? (якщо дитина не їздить додому)	
7	Що зазвичай ти робиш у вільний час? Де саме діти проводять свої вільні години? (якщо дитина не називає власну кімнату, можна запитати чи дозволено лежати в ліжку чи бути в кімнаті протягом дня)	
8	Що відбувається, якщо хтось у закладі захворів?	
9	Яка атмосфера панує в закладі? (всі друзі, доброзичливі, відчуття страху, напруженість, ворожість, тощо)	
10	Що відбувається, якщо хтось побився між собою тощо?	
11	Як вихователі / працівники закладу реагують на бійки чи суперечки між вихованцями?	
12	Чи є в закладі необґрунтовані заборони? (перебувати у своїй кімнаті у вільний час тощо)	
13	Чи існують обмеження пересування по закладу?	
14	Чи є приміщення, куди можуть відправити як покарання за погану поведінку?	
15	За що і як можуть покарати?	

№	Запитання	
16	Чи достатнє харчування / смачно?	
17	Чи можна попити води коли хочеш? Якщо ні, то коли і де можна попити воду?	
18	Чи є можливість вільно відвідувати туалетні та душові кімнати? Якщо ні, то які обмеження?	
19	Як часто замінюється постільна білизна? Як часто перуть особисті речі, натільну білизну?	
20	Користуються діти власним одягом чи загальним?	
21	Чи є можливість гуляти на вулиці? Коли зазвичай діти ходять на вулицю?	
22	Чи є доступ до лікаря чи медсестри? Як ця допомога надається?	
23	<i>Для дівчат-підлітків і старше: якщо потрібні засоби особистої гігієни, як і коли можна їх попросити?</i>	
24	Чи є контакти з зовнішнім світом? Які саме?	
25	Чи є кишенькові гроші? <i>(у дитини-сироти / дитини, позбавленої батьківського піклування)</i>	
26	Кому можна поскаржитися, якщо ображають: ▶ інші діти ▶ вихователі / працівники?	
27		

ДОДАТОК IV

Алгоритм дій у разі виявлення ознак неналежного поведіння

1. У разі виявлення ознак насильства (синців, ушкоджень):
    - ▶ з'ясувати в медичній документації, чи зафіксовано надання допомоги, чи проводилося з'ясування причин, чи зафіксовано факт в журналі передавання зміни;
    - ▶ провести анонімне анкетування (додаток 7–8);
    - ▶ якщо є ґрунтовні свідчення про застосування насильства з боку персоналу, то слід надіслати повідомлення до Національної поліції України, викликати незалежного лікаря (ЦРЛ) для огляду ушкоджень.
  2. Якщо виявлено факти булінгу (*спостереження дають підстави для підозри, що в закладі застосовується булінг — наприклад, одна з вихованок перебуває відокремлено від інших, дуже засмучена, не йде на контакт, діти явно над нею насміхаються тощо*):
    - ▶ провести анонімне анкетування (додаток 7–8);
    - ▶ провести опитування дітей;
    - ▶ провести опитування персоналу;
    - ▶ перевірити документацію психолога, вихователів.
- Якщо є свідчення про факти булінгу необхідно:
- ▶ надіслати повідомлення до Національної поліції України;
  - ▶ скерувати рекомендації для облдержадміністрації щодо надання допомоги відповідних фахівців для налагодження дружньої та комфортної для вихованців атмосфери;
  - ▶ надати рекомендації керівництву закладу щодо розроблення плану заходів задля превенції булінгу.
3. Вихованці скаржаться, що їх обзиває персонал, їм забороняють дивитися телевізор, зачиняють в окремій кімнаті на покарання за те, що бігали по коридору (порушували дисципліну):
    - ▶ з'ясувати, чи в закладі існує система заохочення і дисциплінарних стягнень, чи знають вихованці свої обов'язки, чи обізнаний персонал з процедурою накладання стягнення, чи є можливість висловлення думки для дитини і представників дітей (самоврядування) під час ухвалення рішень (педрадою, директором тощо).

Надати рекомендації керівництву закладу щодо:

- ▶ припинення практики свавільного покарання, що може принижувати гідність дитини;
- ▶ визначення і закріплення наказом правил поведінки вихованців, прав і обов'язків, встановлення порядку накладання стягнення і ознайомлення з ними вихованців і персоналу;
- ▶ проведення навчання з персоналом щодо особливостей спілкування з дітьми, заборони катувань, жорстокого або такого, що принижує гідність, поводження і покарання.

ДОДАТОК V Рекомендації щодо заповнення звіту.

ЗВІТ про результати відвідування

_____ (найменування місця несвободи)

___. __. 202__

_____ (місто), 202__ (рік)

I. ВСТУП

Для виконання функцій національного превентивного механізму (далі — НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують, видів поводження та покарання, на підставі статей 13, 19¹, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», __. __. 202__ групою НПМ здійснено відвідування _____ (найменування місця несвободи).

Відвідування здійснювали наступні члени групи НПМ:

_____ П.І.Б., посада (керівник групи НПМ);

_____ П.І.Б., посада/ представник громадської організації.
_____ (найменування місця несвободи) знаходиться за адресою: (місто, вулиця, будинок, тощо).

_____ (найменування місця несвободи) розраховане на перебування _____ осіб. У день відвідування у _____ (найменування місця несвободи) перебувало _____ осіб.

Попередні зауваження.

Попереднє відвідування групи НПМ здійснено _____. За результатами попереднього відвідування НПМ виявлено порушення та недоліки: _____.

(Відомості про виконання внесених пропозицій) _____.

(Виявлений позитивний досвід організації діяльності місця несвободи, який може бути поширено (за наявності): _____.

II. ФАКТИ, ВИЯВЛЕНІ ПІД ЧАС ВІДВІДУВАННЯ

(Висвітлення виявлених порушень та недоліків з зазначенням норми міжнародного та (чи) національного законодавства, опис виявлених порушень, їх наслідки, підтверджуючі документи, матеріали, результати опитування (фото) або інша додаткова інформація) (з зазначенням порушеного права та порядковим номером).

Катування та інші форми жорстокого поводження

1. _____
2. _____
3. _____

Порушення права на _____

4. _____
5. _____
6. _____

Інші порушення _____

7. _____
8. _____
9. _____

III. РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. _____
2. _____
3. _____

До звіту додаються наступні документи та матеріали: (додаток).

Керівник групи НПМ

_____

(посада)

(підпис)

(П. І. Б.)

ДОДАТОК VI

Анкета щодо виявлення застосування до вихованців насильства

Дорослі застосовують різноманітні методи підтримки дисципліни серед дітей. Чи траплялося з тобою чи твоїми друзями щось подібне?

(Будь ласка, відміть усе, що траплялося, — постав V

	Так	Ні
Викликали для розмови до директора		
Оголошували догану при дорослих або дітях		
Фізично карали		
Позбавляли чогось (прогулянок, солодкого)		
Замикали одного / одну в кімнаті		
Забирали особисті речі		
Погрожували відправити до іншого закладу (вигнати)		
Старші діти спостерігали, щоб ви не порушували дисципліну і «розбиралися» з порушниками		
На ніч замикали спальні кімнати ззовні		
Інші приклади (впиши, будь ласка)		

Іноді дітей та підлітків можуть ображати інші люди.

**Хто-небудь на тебе кричав,
принижував, обзивав,
поширював чутки,
присоромлював, висміював?**

жодного разу

1 раз

2–3 рази

Хто це робив?

дорослий /
дорослі

група дітей /
підлітків

дитина /
підліток

**Де це
відбувалося?**

в інтернаті /
центрі

на вулиці /
у дворі

в іншому місці
(напиши)

**Хто-небудь тебе пхнув, вдарив,
побив, скрутив вуха чи щось
подібне?**

жодного разу

1 раз

2–3 рази

дорослий /
дорослі

група дітей /
підлітків

дитина /
підліток

в інтернаті /
центрі

на вулиці /
у дворі

в іншому місці
(напиши)

Якщо тебе образили, то хто може тобі допомогти?

інша дитина

дорослий

ніхто

ДОДАТОК VII

Нормативно-правові акти, які регулюють діяльність місця несвободи

Міжнародні

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод

Конвенція ООН про права дитини

Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, 1984

Керівні принципи ООН для запобігання злочинності серед неповнолітніх (Керівні принципи, ухваленні в Ер-Ряді, 1990)

Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю

Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці № 182

Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми, 2005

Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, 2007

Національні

Конституція України

Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні»

Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»

Закон України «Про захист персональних даних»

Кодекс цивільного захисту України

Основи законодавства України про охорону здоров'я

Закон України «Про освіту»

Закон України «Про дошкільну освіту»

Закон України «Про загальну середню освіту»

Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»

Постанова Кабінету Міністрів України від 25.08.2005 № 823 «Про затвердження Порядку надання одноразової допомоги дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування, після досягнення 18-річного віку»

Постанова Кабінету Міністрів України від 09.08.2017 №526-р «Про Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу»

Постанова Кабінету Міністрів України
від 10.03.2017 №138 «Деякі питання використання
захисних споруд цивільного захисту»

Наказ Мінрегіону від 30.11.2018 №327 «Про
затвердження ДБН В.2.2–40:2018 «Будинки і споруди.
Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення»

Постанова Кабінету Міністрів України
від 12.07. 2017 № 545 «Положення про інклюзивно-
ресурсний центр

Постанова Кабінету Міністрів України від 20 січня 2021 р.
№ 31 «Порядок здійснення медичного обслуговування
учнів закладів загальної середньої освіти»

Постанова Кабінету Міністрів України
від 24.09.2008 № 866 «Питання діяльності органів опіки та
піклування, пов'язаної із захистом прав дитини»

Постанова Кабінету Міністрів України
від 05.03.2008 № 146 «Деякі питання надання
одноразової грошової допомоги дітям-сиротам та дітям,
позбавленим батьківського піклування»;

Постанова Кабінету Міністрів України
від 30.08.2007 № 1068 «Про затвердження типових
положень про службу у справах дітей»

Постанова Кабінету Міністрів України від 22.02.2006 № 189 «Про затвердження Порядку призначення та виплати тимчасової державної допомоги дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання їх невідоме»

Лист МОН від 11.07.2022 № 1/7707–22 Про підготовку закладів освіти до нового навчального року та опалювального сезону в умовах воєнного стану

Наказ МОЗ України від 16.08.2010 №682 «Про удосконалення медичного обслуговування учнів загальноосвітніх навчальних закладів»

Наказ МОН України і МОЗ України від 17.04.2006 № 298/227 «Про затвердження Інструкції з організація харчування в дошкільних навчальних закладах»

Наказ Міністерства сім'ї, молоді та спорту України, МОН України, МОЗ України від 02.02.2007 № 302/80/49 «Про затвердження Порядку вибуття дітей із закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, й соціального захисту дітей, до сімейних форм виховання»

Наказ МОН України від 05.12.2008 № 1105 «Про затвердження Типових штатних нормативів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку»

Наказ МОН України від 15.08.2016 № 974 «Про затвердження Правил пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України»

Наказ МОН від 10.09.2012 № 995/557 «Про затвердження Положення про дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»

Наказ МОЗ від 25.09.2020 № 2205 Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти

Національний превентивний механізм (НПМ) створено в Україні у 2012 році відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції ООН проти катувань (ФПКПК). Основна ідея НПМ полягає в запровадженні системи регулярних незалежних відвідувань будь-якого місця несвободи з метою запобігання та захисту утримуваних там осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання.

Здійснення функцій НПМ покладено на Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Відвідування місць несвободи відбувається за моделлю «Омбудсмен+»: працівники Офісу Омбудсмена спільно з активістами громадянського суспільства.

В Україні функціонування НПМ забезпечує Департамент з питань реалізації Національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Інформацію про НПМ можна знайти за посиланням:
<https://ombudsman.gov.ua/>

UKR

www.coe.int

Рада Європи є провідною організацією із захисту прав людини на континенті. Вона нараховує 46 держав-членів, включно з усіма державами — членами Європейського Союзу. Усі держави — члени Ради Європи приєдналися до Європейської конвенції з прав людини — договору, спрямованому на захист прав людини, демократії та верховенства права. Європейський суд з прав людини здійснює нагляд за виконанням Конвенції у державах-членах.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE